

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 2 april 2015

Mål nr

B 19-13

KLAGANDE

PL

Ombud och offentlig försvarare: Advokat SF

MOTPARTER

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. B-MB

Ombud: Advokat EE

SAKEN

Grov skadegörelse

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2012-11-22 i mål B 815-12

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sättet hovrättens domslut, att domstolen

dels bedömer PLs gärning som skadegörelse enligt 12 kap. 1 § brottsbalken och bestämmer påföljden till 80 dagsböter på 50 kr,

dels sätter ned det skadestånd som PL ska betala till B-MB till 33 600 kr med ränta enligt 6 § räntelagen från den 24 juni 2010 tills betalning sker.

SF ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av PL i Högsta domstolen med 33 539 kr. Av beloppet avser 16 926 kr arbete, 7 170 kr tidsspillan, 2 735 kr utlägg och 6 708 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

PL ska få ersättning av allmänna medel för sin resekostnad i Högsta domstolen med 3 100 kr.

Högsta domstolen avslår B-MBs yrkande om ersättning för rättegångskostnad här.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

PL har yrkat att Högsta domstolen ska bedöma gärningen som skadegörelse av normalgraden och under alla förhållanden mildra påföljden samt sätta ned skadeståndet till det belopp som han har medgett, 25 000 kr.

Riksåklagaren och B-MB har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

B-MB har yrkat ersättning för sin rättegångskostnad i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har beviljat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit utrett.

DOMSKÄL

Bakgrund och frågorna i Högsta domstolen

1. Högsta domstolens prövning utgår från att PL olovligen har fällt tre tallar och skadat ytterligare en tall så allvarligt att det har varit nödvändigt att fälla den. Tallarna har stått på B-MBs villafastighet i Själsö, utanför Visby. Efter vad som är känt var tallarna självsådda och alltså inte planterade. Den yngsta tallen var ungefär 65 år och den äldsta ungefär 115 år. Tallarnas höjd var 15–20 meter.
2. Tallarna växte tillsammans med några andra träd nära gränsen mot grannfastigheten. Grannarna hade tidigare sagt till B-MB att några av hennes tallar hindrade solljuset från att nå fram till deras fastighet, och de hade frågat om hon kunde tänka sig att fälla tallarna, något som B-MB dock inte hade gått med på. PL var vid det aktuella tillfället, i juni 2010, gäst hos grannarna.
3. I enlighet med hovrättens dom har PL gjort sig skyldig till skadegörelsebrott. Hovrätten har bedömt gärningen som grov skadegörelse enligt 12 kap. 3 § brottsbalken och bestämt påföljden till villkorlig dom och 55 dagsböter.
4. Hovrätten har också förpliktat PL att betala skadestånd till B-MB med 181 507 kr. Hovrätten har lagt återanskaffningskostnaden till grund för sin beräkning av skadeståndet och uppskattat skadan efter vad det kostar att skaffa nya träd, plantera dem på platsen och sköta dem under etableringstiden.
5. Frågorna i Högsta domstolen är dels hur PLs gärning ska bedömas straffrättsligt, dels hur skadeståndet till B-MB ska bestämmas. Vid avgörandet

av båda dessa frågor har storleken av den skada som PL har orsakat B-MB betydelse.

Allmänt om beräkningen av skadeståndet

6. Skadestånd med anledning av sakskada omfattar ersättning för bl.a. sakens värde eller reparationskostnad och värdeminskning (5 kap. 7 § 1 skadeståndslagen). När en sak har gått helt förlorad, har den skadelidande alltså rätt till full ersättning för sakens värde. Enligt motiven till skadeståndslagen ska värdet bestämmas enligt allmänt tillämpliga principer och exempelvis kan försäljnings- eller återanskaffningsvärdet läggas till grund för beräkningen. (Se prop. 1972:5 s. 580.)

7. Enligt uttalanden i den juridiska litteraturen ska sakens värde som huvudregel svara mot återanskaffningskostnaden. Att återanskaffningskostnaden läggs till grund för skadeståndsberäkningen anses också vara det vanligaste. Ersättningen bestäms då med ledning av vad det kostar att köpa ny egendom av samma slag som den skadade med avdrag för bl.a. ålder och bruk. Som ett alternativ till återanskaffningskostnaden anges att skadeståndet kan beräknas med utgångspunkt i sakens försäljningsvärde.

8. En beräkning som grundas på återanskaffningskostnaden leder normalt till en högre ersättning och är alltså fördelaktigare, sett ur den skadelidandes perspektiv. Om beräkningen görs på detta sätt, ska det vara möjligt för den skadelidande att skaffa annan egendom i stället för den som har skadats. På så sätt tillgodoses skadeståndets reparativa funktion. (Jfr Bertil Bengtsson och Erland Strömbäck, Skadeståndslagen. En kommentar m.m., 5 uppl. 2014, s. 383 och 385, Jan Hellner och Marcus Radetzki, Skadeståndsrätt, 9 uppl. 2014, s. 382 f. samt Ulf Persson, Skada och värde, 1953, s. 389 ff.)

9. En beräkning på grundval av försäljningsvärdet kan komma i fråga om den i ett särskilt fall leder till en högre ersättning än ett skadestånd beräknat på kostnaden för återanskaffning. Försäljningsvärdet har använts också när en totalskadad egendom är unik och inte möjlig att återanskaffa. Ibland har träd och andra växter, som har lång livslängd och som växer sakta, kommit att räknas till denna kategori av egendom. (Jfr Marcus Radetzki, Skadeståndsberäkning vid sakskada, 2 uppl. 2012, s. 89.)

10. Högsta domstolen har i två äldre rättsfall beräknat skadeståndet vid obehörig och olovlig avverkning av träd som inte bara har haft ett vedvärde utan också bidragit till platsens skönhet. Domstolen har då funnit att den som har vållat skadan ska ersätta fastighetsägaren för både vedvärdet och trädens prydnadsvärde (NJA 1898 s. 290 och NJA 1919 s. 1, jfr SvJT 1921 rf. s. 70).

11. Den ekonomiska skadan synes i de angivna fallen ha bestått i att fastighetens försäljningsvärde har minskat samtidigt som skadeståndet ytterst har fått uppskattas efter skälighet (Kurt Grönfors, Om rättsskydd för skönhetsvärden, JFT 1973 s. 155 ff. på s.160 f., Radetzki, a.a. s. 130 f. samt Ivar Strahl, Om rekvisiten skada och vinning vid förmögenhetsbrotten, 1948, s. 21). Motivet för en sådan tillämpning får antas närmast ha varit att växande träd inte kan ersättas av någon ny eller motsvarande egendom. En skälighetsuppskattning kan emellertid behöva göras för att man ska kunna uppnå ett materiellt sett rimligt resultat. Det kan sålunda vara svårt att visa en mätbar förändring av fastighetens försäljningsvärde när ett mindre antal träd har avverkats olovligen (Radetzki, a.a. s. 130 och 132 f.).

Särskilt om beräkningen av skadeståndet när träd har avverkats olovligen

12. Värdet av olovligen avverkade träd som representerar mer än ett vedvärde bör beräknas med de nu angivna utgångspunkterna. I första hand ska beräkningen alltså, liksom vid totalskada på annan egendom, göras med ledning av återanskaffningskostnaden. Den metoden förutsätter emellertid att

de avverkade träden är möjliga att ersätta. Det kan inte krävas att den nya egendomen helt svarar mot den skadade egendomen. Ett sådant krav är i praktiken inte möjligt att uppfylla i fråga om växande träd och skulle därmed alltför mycket inskränka det skydd som för den skadelidande ligger i att återanskaffningskostnaden läggs till grund för ersättningen. Det får därmed anses tillräckligt att likvärdiga träd kan anskaffas (jfr 6 kap. 2 § första stycket försäkringsavtalslagen, 2005:104, och Radetzki, a.a. s. 110). Längre än så är det emellertid inte möjligt att utsträcka principen om att värdet ska beräknas efter återanskaffningskostnaden.

13. Att ersättningsträden i vissa avseenden påminner om de avverkade träden – att de är så lika som möjligt – innebär inte i och för sig att det är fråga om en återanskaffning eller om likvärdig egendom. Om de inte är likvärdiga, måste synsättet vara att de avverkade träden inte kan ersättas genom återanskaffning av några andra träd. Ersättningen får då beräknas på grundval av ett minskat försäljningsvärde. I normalfallet blir det fråga om fastighetens, inte trädens, minskade värde. (Jfr Radetzki, a.a. s. 132 f., jfr också A. Vinding Kruse, Erstatningsretten, 5. udgave 1989 under medverkan av Jens Møller, s. 341, Hans Saxén, Skadeståndsrätt, 1975, s. 280 samt Pauli Ståhlberg och Juha Karhu, Finsk skadeståndsrätt, 2014, s. 443.)

14. Värderingen av skador på växande träd kommer därmed att i hög grad bli beroende av förhållandena i det särskilda fallet. Det blir aktuellt att tala om ersättningsträd främst när de skadade träden är planterade, kanske just i syfte att pryda fastigheten och förhöja platsens skönhet eller för att avskärma fastigheten från omgivningen. Normalt torde det också få krävas att det är fråga om skada på relativt unga träd, så att nya plantor av ungefär samma storlek kan skaffas.

15. Från allmänna utgångspunkter ter det sig betydligt svårare att anskaffa träd för att ersätta självsådda träd som har utvecklats naturligt under lång tid.

I sådana fall framstår det inte som praktiskt genomförbart att skaffa träd som i egentlig mening är likvärdiga med de avverkade. Det är därmed inte möjligt att beräkna ersättningen med ledning av en återanskaffning, som ju inte kan ske. Skadeståndsberäkningen får då i stället grundas på fastighetens minskade försäljningsvärde. På så sätt blir det möjligt att beräkna en ekonomisk skada för fastighetsägaren på objektiva grunder och att undvika mer subjektiva inslag i bedömningen av skönhetsvärden i naturen. Som har anförts i det föregående (p. 11) kan dock den påvisbara minskningen av fastighetens värde bli förhållandevis liten eller ingen alls. För att materiellt otillfredsställande resultat ska kunna undvikas, måste det då finnas utrymme för en uppskattning av skadan efter skälighet (jfr NJA 2011 s. 576). Också den bedömningen ska göras på objektiva grunder och med utgångspunkt i vad som allmänt sett kan antas påverka fastighetsvärdet i ett särskilt fall.

Beräkningen av skadeståndet i detta fall

16. De tallar som nu är aktuella var relativt gamla och växte naturligt på B-MBs fastighet. Det finns inte stöd för slutsatsen att de kunde ersättas genom återanskaffning av likvärdiga tallar. Tvärtom ger utredningen vid handen att de tallar som fanns att tillgå också vid ett inköp på annan ort var betydligt lägre och tunnare och inte på mycket lång tid skulle ge samma intryck på platsen som de avverkade tallarna.

17. Ersättningen får därför bestämmas med ledning av försäljningsvärdet på B-MBs fastighet. Det finns inte någon utredning om detta och minskningen av värdet får därför uppskattas.

18. Det bör då vägas in i bedömningen att det finns flera andra träd vid den plats där den olovliga avverkningen genomfördes. Avverkningen har inte lett

till att fastighetsdelen ligger helt oskyddad men har skapat en öppning bland träden och på det sättet för lång tid framöver förändrat en del av fastighetens utseende och påverkat den naturliga växtlighet som hade bevarats. Den avskärmning som tidigare fanns mot grannfastigheten har också blivit glesare. Skadan som PL på detta sätt har orsakat B-M får anses uppgå till 30 000 kr. Till detta kommer värdet av den ved som har gått förlorad för henne eller sålunda 3 600 kr.

19. Skadeståndet till B-MB ska därmed bestämmas till 33 600 kr.

Gärningen ska bedömas som skadegörelse av normalgraden

20. Straffskalan för skadegörelse av normalgraden är enligt 12 kap. 1 § brottsbalken böter eller fängelse i högst ett år och för grov skadegörelse enligt 12 kap. 3 § fängelse i högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har lett till synnerlig fara för någons liv eller hälsa, om skadan har drabbat en sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan annars är synnerligen kännbar.

21. Riksåklagaren har gjort gällande att skadegörelsen är grov, främst av det skälet att värdet på de skadade tallarna är av stor ekonomisk betydelse.

22. Enligt rättspraxis ska en skadegörelse röra betydande värden, om gärningen av det skälet ska anses vara grov. När bedömningen grundas bara på den skadade egendomens värde anses dock gränsen mellan skadegörelse och grov skadegörelse ligga lägre än gränsen mellan stöld och grov stöld. Mera renodlade värderesonemang synes dock vara sällsynta i fall av grov skadegörelse och bara när omständigheterna vid brottet är särskilt allvarliga brukar

brottet kvalificeras som grovt (prop. 2002/03:138 s. 20 f. och 24 samt Martin Borgeke m.fl., Studier rörande påföljdspraxis m.m., 5 uppl. 2013, s. 632; jfr också NJA 1988 s. 351).

23. Högsta domstolen har i det föregående (p. 19) kommit fram till att B-MB har rätt till ett skadestånd på 33 600 kr. Det finns inte skäl att vid en straffrättslig bedömning värdera skadan på något annat sätt. Åtalet bygger på att de skadade tallarnas värde har varit betydligt högre. Med utgångspunkten att tallarna har haft ett värde strax över 30 000 kr är det klart att skadan inte har drabbat en sak av stor ekonomisk betydelse i den mening som avses i 12 kap. 3 § brottsbalken. Det finns inte heller några andra omständigheter som talar för att brottet ska bedömas som grovt.

24. PLs gärning ska därför bedömas som skadegörelse av normalgraden.

Påföljden ska bestämmas till böter

25. Vid bedömningen av straffvärdet ska hänsyn tas till den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit, vad PL har insett om detta samt de avsikter eller motiv som han har haft (29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken).

26. PL har berättat att det enligt hans uppfattning rörde sig om ”vanliga tallar” med ett visst vedvärde. Det är emellertid ställt utom rimligt tvivel att han förstod att de hade ett ytterligare värde för B-MB.

27. Brottets straffvärde motsvarar 80 dagsböter.

Rättegångskostnader

28. Med hänsyn till Högsta domstolens bedömning av skadeståndsfrågan kan B-MB inte få ersättning av PL för sin rättegångskostnad här.

29. PL bör få ersättning av allmänna medel för den kostnad som han har haft för att resa till huvudförhandlingen i Högsta domstolen (31 kap. 2 och 10 §§ rättegångsbalken).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius (skiljaktig),
Ann-Christine Lindeblad, Gudmund Toijer (referent), Martin Borgeke
och Svante O. Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Sara Norman

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2015-02-18

Mål nr
B 19-13

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Marianne Lundius är skiljaktig i fråga om beräkning av skadeståndet och anför:

Jag anser att Högsta domstolen skäl från och med punkt 13 till och med punkt 19 ska ha den lydelse som anges i det följande.

Att de ersättningsträd som finns att tillgå inte är av samma ålder och höjd som de olovligen avverkade bör inte innebära att träd av samma slag men av lägre ålder och höjd inte skulle kunna anses som likvärdiga i den bemärkelsen att de i återställande syfte kan utgöra ett surrogat för de olovligt avverkade träden och därmed ligga till grund för en beräkning av ett återanskaffningskostnad för träden. Att beräkna ersättning för skadad egendom som ingår i en större egendom med utgångspunkt i en förändring av försäljningsvärdet på den större egendomen, i detta fall en fastighet, torde leda till att den skadelidande merendels inte erhåller någon ersättning för den skadade egendomen eftersom minskningen av marknadsvärdet på den större egendomen till följd av avverkningen ofta blir liten eller obefintlig. En sådan tillämpning av begreppet *likvärdig egendom* leder till ett svagt skydd och otillfredsställande resultat för den skadelidande (jfr prop. 2003/04:150 s. 1068). Detta stämmer dåligt överens med den principiella utgångspunkten inom skadeståndsrätten att den skadelidande, genom skadeståndet, ska få full ersättning för skadan och försättas i samma läge som om en skadegörande händelsen inte hade inträffat. En ersättningsprincip där begreppet *likvärdig egendom* tolkas så snävt att endast träd med samma höjd och ålder som de olovligen avverkade ska anses som likvärdiga leder till godtyckliga

Dok.Id 105164

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15-15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

resultat beträffande vilken värderingsmetod som ska tillämpas och därmed till vilken ersättning som ska utgå till den skadelidande. Kostnaden för återplantering av träd med så långt som möjligt samma storlek som de avverkade kan å andra sidan leda till orimligt höga kostnader i förhållande till minskningen av marknadsvärdet på fastigheten (se Radetzki, a.a.s. 130). 14.

Det sagda innebär att den skada som uppkommit vid olovlig avverkning av träd ska värderas med utgångspunkt i en återanskaffningsmetod med beaktande av faktiska eller uppskattade kostnader för att anskaffa likvärdig egendom i ett återställande syfte. Begränsningar i rätten till ersättning får bestämmas efter vad som är rimligt med hänsyn till vilken typ av träd som avverkats såsom exempelvis självsådda eller planterade samt efter en avstämning av återskaffningsvärdet mot förändringen av fastighetsvärdet.

Beräkning av skadan i detta fall

Den skada som PL genom sitt handlande uppsåtligen vållat B-MB ska värderas med utgångspunkt i återanskaffningskostnaden för de avverkade träden. Liksom hovrätten anser jag att återanskaffningskostnaden får anses uppgå till 181 507 kr. Med hänsyn till att de tallar som olovligen avverkats var självsådda och att avverkningen inte lett till att den fastighetsdel där avverkningen skett ligger helt oskyddad, även om en öppning bland träden skapats och den avskärmning som fanns mot grannfastigheten har blivit glesare, så framstår en återanskaffningskostnad om 181 507 kr som orimlig. Det finns ingen utredning om förändringar i försäljningsvärdet på B-MBs fastighet efter avverkningen jämfört med tidigare, men minskningen av värdet kan antas vara ringa om inte obefintlig. Med hänsyn till typen av träd, inverkan på fastigheten samt att fastighetens värde får antas knappast ha påverkats av avverkningen får rätten till ersättning begränsas till skäligen 60 000 kr.

Av det anförda följer att det skadestånd som PL ska betala till B-MB ska bestämmas till 60 000 kr. Hovrättens domslut ska ändras i enlighet härmed. I övriga frågor är jag ense med majoriteten.